

SE 9451

87422:12

Ar 930B

Vabadussõja

Vabadussõja Invaliidide Koonduse avalik seletuskiri.

Meie seltskonnas ja ametasutis on üldiselt juurdunud väärarvamine, et kui ajakirjanduses või muidu on juttu vigastatud sõjamehist, siis on tegemist kindlasti meie **oma eesti** vabadussõja vigastatud sõjamehiga. Veel enam oldakse aga hääs usus, et kõik avalikud korjandused, seltskondlised annetused ja riiklised toetussummad vigastatud sõjameeste hääks tõepoolest ka lähevad meie **oma eesti** vabadussõja invaliidide elujärje parandamiseks.

See üldine vaade on aga täiesti ekslik. Küsime: kes on selle vildaka arvamise tekkimise ja levinemise eest laius hulges hoolt kannud? Eestkätt peame siin küll nime-tama üht „õndsast“ orjaajast meile pärandatud veneaegset organisatsiooni — Vigastatud Sõjameeste Ühingu kõigi oma kohapäälsete osakonniga (enne Eestimaal Vigastatud Sõjameeste Ühisus Tallinnas). Kuna siin tegemist meie avalikkuse ilmse tüssamisega ja kümneisse miljonisse ulatuva rahva ja riigi raha eksliku pillamisega, siis leiab **Vabadussõja Invaliidide Koonduse** juhatus end kohustatud olevat tõsiasjade kinninaelutamiseks järgmist seletama:

Ühes muu Vene riigi soovitud või mittesoovitud pagasiga pidi vabadussõjast tõusnud Eesti riik ka üht veneaegset invaliidide organisatsiooni — Vigastatud Sõjameeste Ühingu — üle võtma. Selle liikmeiks olid erandita mehed, kel ühtki teenet ei olnud Eesti omariikluse saamisloos ega kunagi polnud eesti sõduri püssi kannud, need olid tsariaegsed kõiksugu türki-, jaapani-, ilmasõja invaliidid ja mitte ainult nimetatud sõdadeaegsed invaliidid, vaid ka rahuaegsed mehed, kes kuidagi Venemaa soldatina Siberis või mujal rahuajal teenides mõnda viga on saanud. Neid Vene keisririigi rahu- ja sõdadeaegseid pensionäre-invaliide pidi Eesti riik pärima. Meie näeme: Eesti vabadussõjaga, eesti rahvuslikele nii vabadussõjaaegsetele kui Eesti riigi rahuaegsetele vigastatud sõjamehiga pole neil Vene isevalitsuslike sõjaväe mehil midagi ühist! Nad oa ainult vene kahepäise kotka aupaistet ja võimuhilgust aidand tõsta ja selle „õndsast“ hirmuvalitsust meiegi maal omalt poolt avitand hästi põhjalikult teostada! Seega võime öelda, et need mehed pole mitte üksnes Eesti riigi loomise ja meie vabadussõja kõrvalseisvad päältvaatajad olnud, vaid otse ristivastu eesti rahva ja maa huvidele Vene tsaaririigi invaliidi „aunime“ ja Vene riiklist pensioni „autasuks“ omale teenind! Rahvusliku leinana mälestasime meie alles neil päevil veriseid sündmusi, mis 25 aastat tagasi Eestimaal aset leidsid ja mille toimepanijaks olid vene isevalitsetseja karistussalgad — vahest on nii mõnigi neist kõnesolevaist tsariaegseist invaliididest aga omagi „auvigastuse“ just sel metsikul peksu- ja tapmisretkul saanud, mil teatavasti suure agarusega meie rahva kallal verist aadrilaskmist „sooritati“?! Või kes ei mäletaks, näiteks, tsaari sõjaväe veritoid ilmasõja aegu meie kaaskannatajas Poolas — vahest pole siingi kõigi veneaegsete Vig. Sõj. Ühingu meeste käed puhtad ja kas pole ehk just säältkki nii mõnigi oma „auvigastuse“ kaasa toonud?! Teoreetiliselt see ju võimalik on.

Niisuguseid tsaari sõdade- ja rahuaja vigasaanuid veteraane on meie rahvuslikule noorele Eesti riigile pärandand nende meeste endine isand ja käskija — Venemaa vägi-valdne hirmuvalitsus! Eesti riigikogu poolt 1920 a. vastu võetud Ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seadusega hakati neile mitmeile-mitmeile tuhandaile veneaja mehile Eesti riigikassast eluaegset pensioni maksma. Tülikas „päranduslugu“ oli sellega lahendatud ja asi oleks võinud sellega päevakorralt ära võetud olla, kuid nüüd alles algasid väga keerulised ja tumedad lood, mis kahtlemata kuuluvad Eesti Vabariigi algea kõige mustemate lehekülgede hulka, kuna siin on kümne aasta jooksul kõige valimatumate abinõudega meie avalikkuse ees vassitud, meie seltskonda püगतud, riigi ja rahva raha miljoneis-miljoneis sendes sinna juhitud, kuhu see määratud polnud, veel rohkem aga püütud telgitaguste võtetega meie ainumat eestiaegset puhtvabadussõja vigastatud sõjameeste organisatsiooni — Vabadussõja Invaliidide Koondust — kui oma verivaenlast hävitada.

Eesti rahvas tegi hiilgavalt oma vabadussõja läbi. Sõjamehed, ohvitserid ja sõdurid, pöörasid pärast võidurikkaid heitlusi koju. See oli just 10 aasta eest, millist sündmust meie alles hiljuti pidulikult mälestasime. Kuid mitte kõik ei pöörand tagasi omi perekonnisse ja kodukollete juure, mitte kõik ei tulnud ka lahinguväljalt tervetena: ametlik statistika märgib täpsalt 13555 mehe pääle meie kaotusi inimeste poolest — sõjatangenuid, haavusse surnuid ja jäljeta kadunud kokku 2062 meest, haigusisse surnuid 1388 meest ja haavatuid 10105 meest; haavatuist kuulus muidugi valdav enamik kergemasse liiki, kes täiesti terveks said (umbes 8000 meest), kuna **tööjõu kaotanuid** raskeid haavatuid, keda siis pärast vabadussõja lõppu vastavate arstliste komisjonide poolt ametlikult **vigastatud sõjamehiks** tunnustati, oli arusaadavalt ainult vähemik — vabadussõja invaliide võib umbes 2000 pääle arvata (ligikaudu $\frac{1}{5}$ kõigist haavataasuist). Need paartuhat vabadussõja vigastatud sõjameest ei tulnud esialgu mõttele omaette organiseeruda ja valgudes mööda maad laiali sulasid aegamööda oma organisatsiooni puudumise tõttu veneaegsesse Vig. Sõj. Ühingusse tsaariaegsete invaliidide sekka nagu veetilk merre. Tehti ju ka säält poolt omis isiklikes ainelisis huves selleks agarasti kihutustööd. Ka olid need veneaja mehed osavad sel ajal, mil eesti sõdurid vene punaseile olid alles hoope jagamas, end seljataga niivõrd koduselt sisse seadma ja seltskonna silmis osalt riigivõimu abiga end sedavõrd hääloluliselt kindlustama, et esimesed vabadussõjast äsja tulnud **eesti** vigastatud sõjamehed, keda tööväime kaotuse pärast ametlikult invaliideks tunnustati, leidsid enam kasuliku olevat juba valmistehtud sooja pessa liikmeiks astuda kui oma täiesti uut **eesti** invaliidide aparati käima panna, Taksihinnaga puie saamise õiguse, invaliidide ühiselumajusse asumise õiguse, invaliidide mitmesugu õppetöökodadesse astumise õiguse ja mitmete-mitmete teiste õiguste kasutamise kõrval kujunes aga päätõmbejõuks n. n. piiritusetseki kapital, mis võimaldas hiiglasuuri laenusid riigikassast saada (200000 sendi sisse!). Alul ei märgatud, kuhu oldi õieti satunud, ent aegamööda hakkas ka eesti vabadussõja invaliidele selguma, et nende õige koht pole vene rahu- ja sõdadeaegsete vigasaanud sõjameeste hulgas.

Selleks olid mõõduandvad väga mitmesugused kaaluvad põhjused, mida kohustatud oleme allpool selgitama.

Vig. Sõj. Ühingu liikmeiks olid mehed, kes hingeliselt rippusid veel vene soldati sineli küljes ja suuresti lugu pidasid „vanast hääst tsaariajast.“ Vene aja ülistus ja eesti olude mahategemine — see oli ja on tänaseni jäänud kõige iseloomulisemaks jooneks veneaegsete invaliidide juures. Inimliselt on see ju mõistetav nende meeste juures, kes kunagi pole eesti sõduri mundrit kannud ega kunagi või pääseda **eestiaja** invaliidide aulikumasse seisukorda, kuna aga endise vene kroonu silmis need veneaegsed mehed suuremad hoolekande lemmikud olid kui see juba uusis eesti omariigi oludes võis oma vabadussõja invaliidide kõrval sallitav olla. Vabariigi valitsus talitas üsna õige arusaamisega

kui tema **vene** invaliidide ja **eesti** invaliidide vahele selge ja terava vahejoone tõmbas, määrates „R. T.“ № 77/78 1920 a. avaldatud Ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seadusega pensioni täismäär (100% tööjõu kaotuse korral) esimesile 250 mk. kuus, viimaseile aga kui meie **oma** vabadussõja invaliidele, meie riigi tegelikele aluspanijaile, „R. T.“ № 26/27 1920 a. avaldatud Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse järele 2900 mk. kuus. Alaline nurisemine ja meelepaha maksva korra vastu veneaegsete Vig. Sõj. Ühingu meeste seas ei võinud muidugi kooskõlas olla meie oma eesti invaliidide mõtlemisviisi ja meelsusega, kes olid vigastatuina koju tulnud eesti kangelaslikust iseseisvuse võitlusest, mitte aga mingisugusest türgi või jaapani sõjakäigust nagu veneaja invaliidid. Omariikluse vaimustus, vereohvri psühholoogia, mis valatud oma vaba kodumulla eest, isamaalsus ja rahvuslik vaim, mis omane oli vabadussõja invaliidele, puudus täiesti vene invaliididel — seda asendas vaid järelejätmatu hädaldamine ja virisemine, vabadussõja invaliidide seisukorra kadestamine pensioni suhtes ja meie riigi alusmüüride õõnestamine igasuguse ässituse ja kahjuliku meeololu loomisega. Arusaadav, et niisugust olukorda ei saadud loomulikuks pidada. Kui eesti invaliidid omavahelisel koosviibimisel jagasid mälestusi meie vabadussõja kuulsusriikkaist lahinguist vene „tiblade“ vastu, siis ei teadnud veneaja invaliidid muud rääkida kui neist samust venelasist kui oma endiseist kaassõdijaist! Või mingisuguseist sõdimisist Buhaara kõrbis, Kaukaasia mägede taga või Poola rabades! See on ainult üheks kujukaks näiteks, illustratsiooniks, kuivõrd diametraalselt-vastupidised olid hingeoluliselt need mõlemad leerid — meie vabadussõja vigastatud sõjamehed ühelt poolt ja veneaja invaliidid teiselt poolt, kes ainult kogemata juhtusid ühise — Vig. Sõj. Ühingu — katuse alla. Kui meeles pidada, et paarist tuhandast vabadussõja invaliidist vast ainult pooled organiseerusid ja vene rahu- ja sõdadeaegsete invaliidide arv Vig. Sõj. Ühingus mitmeisse-mitmeisse tuhandaisse ulatub, siis torkab veel teravamini silma, kuivõrd hädaohtrikkude mõjude piirkonda sattus meie vabadussõja invaliidide vähemik astudes veneaegsesse Vig. Sõj. Ühingusse liikmeks.

Teisest küljest selgusid aga hoopis omapärased asjad. Vig. Sõj. Ühingu osakonnisse hakkasid valguma inimesed, kes mõne kergema haavamise pärast pole sugugi tööjõu kaotuse puudumisel invaliideks tunnustatud, veel enam — ka niisugused, kes sõtta pole kunagi üldse saanudki, vaid kes lihtsalt rahuajal mõnda pisemat kehalist riket said, ilma et neid oleks sarnase tühja asja pärast vastava ülemuse poolt sõjaväeteenistusest vabastatud, veel vähem aga invaliidide nimekirja üles võetud (kannatab ju lõppude-lõpuks tavaliselt iga kodanik mõne tühisema tervislike pahe all!), ka lihtsalt vigased, kel sõjast ja sõjaväeteenistusest aimugi pole, hakkasid Vig. Sõj. Ühingu liikmeiks! Meie maksvate seaduste järele on aga täpsalt ära näidatud, kes nimelt on õigustatud arstlises komisjonis end läbi vaadata laskma invaliidiks tunnustamise otstarbel ja kes nimelt invaliid on — iga rahvaväelane, kes sõjaväeteenistuse kohuste täitmisel on vigastada saanud ja kelle töövõime kaotuse alammäär selle tagajärjel on 10% ja kes selle tõttu riiklist pensioni on õigustatud saama. Nüüd on aga lugu nõndaviisi välja kujunenud, et tõesti ei tea öelda, keda Vig. Sõj. Ühingu liikmete hulgas rohkem on — esiteks, kas invaliide või mitte-invaliide, ja, teiseks, kas rahuaegseid vigastatud sõjamehi või sõjaaegseid silmas pidades, et juba Vene riik pändas meie ülisuurel hulgal oma rahuaja invaliide! Asi läks aga päris liiale kui avalikuks sai, et ka veneaja „invaliidide“ koosseisuga on lood veel kahtlasemad, kuna Vig. Sõj. Ühingu liikmeiks on ka mehed, keda Vene riigivalitsuski pole invaliideks tunnustand! Nii oli vähearvulisel eesti invaliidide kogul, kellest vahepeäl ka paljud nüüd juba siit ilmast lahkund, võimatu end Vig. Sõj. Ühingus maksma panna ja kohe algusest päle kiskusid veneaja mehed jämeda otsa enda kätte.

Veneaegsesse Vig. Sõj. Ühingusse liikmeks astund Eesti vabadussõja invaliidid nägid õige pea, et Ühingus aetakse veneaja meeste poolt vene invaliidide ja isehakand invaliidide poliitikat ja nende, eesti invaliidide, huvide kaitsmine on üsna kõrvaliseks asjaks

jäetud või hoopis tahaplaani surutud. Arusaadavalt ei saanud vabadussõja invaliidid aga oma olukorra parandamiseks ise suurt korda saata sulades veneaegse elemendi rõhuvasse enamusse. Eesti vabadussõja vigastatud sõjamehil puudus oma ühine väerind ja organ, mis oleks nende ühiste huvide realiseerijaks olnud. Tõmmati veneaja mehiga niikaua kaasa kuni himu lõplikult neist täis sai ja siis heideti kogu selle veneaja päranduse pääle käega ja jäeti Ühingu kus seda ja teist. Et aga Vig. Sõj. Ühingu liikmeks pole ja eemalejäänud eesti invaliidid ei võtnud vaevaks end nimekirjast maha kustutada, siis hoiti neid sadandeid-sadandeid eemalejäänuid nimepidi Ühingu liikmete nimekirjas ikka edasi, sest see oli ju „staabimeeste“ huvides, et seda suurem nende kaal oleks avalikkuse ees ja seda kindlam suitsukate oleks oma kinniste uste politikale ja aastaidkestnud kometimängule tänu meie seltskonna ja asutuste liiga suurele hääsule.

Sellega oleme jõudnud pääsja juure. Vig. Sõj. Ühingu osakonnad korraldavad lõpmata suurel hulgal igasuguseid peoõhtuid, maskeraade, lotereid jne. — meie seltskond on neist elavalt osa võtnud olles arvamisel, et see raha läheb kõik eesti invaliidide ainelise seisukorra parandamiseks; toimetavad karbikorjandusi tänavail, panevad kõiksugu korjanduslehed eramajus ja ärides käima, müüvad omi albumeid, pööravad abi- ja toetuspalvetega küll pankade, küll mitmetsetsi organisatsioonide ja asutuste, küll eraisikute poole ja ka siin on neile häätahtlikult suuremad summad lastud osaks saada arvates, et see kõik läheb eesti invaliidide hääks; pommitavad rahapalvetega meie omavalitsusi, valla- ja linnavalitsusi, ja keskvalitsust ning kõik määravad neile eelarve korras suuri toetussummasid, sest kes tahaks eesti invaliidide saatuse vastu osavõtmatuks jääda! Iga aasta mai kuul korraldatakse üleriikliselt invaliidide päevi suurte pidustusiga, paraadidega ja korjandusiga ja rahvas annetas häämeelega, sest need puudustkannatajad on ju meie vabadussõja vigastatud mehed, „nad on ju oma verega meie kodumalda niisutand ja vabaduse meile lunastand!“ Kõik üleriikliste invaliidide päevade sissetulekud, mis hiiglasuurisse summadesse ulatuvad, lähevad meie vabadussõja juhi, Kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali komitee käsutusse — rahva arvates kõik muidugi vabadussõja invaliidide majanduslise elujärje tõstmiseks, peaks ju seda iseenesest juba tagama meie vabadussõja ülemjuhataja nimi! Kõike seda toimetatakse, korjatakse ja korraldatakse niisuguse sildi all, et tänapäevani meie avalikkus on arvamisel püsind, et kõik need miljonilised annetused ja toetused lähevad eesti invaliidele, meie vabadussõja vigastatud sõjamehile. **See on aga täiesti illusioon, pettepill!** Meie iseseisvuse võitluse vigastatud sõjamehed ei tee nimetamisväärtki protsendi välja kõigi nende eelpool mainitud veneaegsete türgi-, jaapani-, ilmasõja ja rahuaja invaliidide kümneisse tuhandaisse ulatuvas koguarvus, kellele lisandub veel päälegi hulk tühiselt vigasaanuid mehi, kelle invaliidsus pole kusagil ametlikult tunnustatud ega ka millegagi tõestatud. Lõviosa kõigist korjandusist, annetusist ja riiklisist toetusist on läinud vene invaliidele ja mitte-invaliidele, osalt ka eestiaegseile mitte-invaliidele ning ainult kõige pisem osa meie oma vabadussõja invaliidele! Rahva ja riigi miljonid selle asemel, et minna meie puudustkannatavate vigastatud sõjameeste hääks, kelle nime all õieti seda suurt rahahulka koguti, läks aga tõeliselt meeste kätte, kel üldse Eesti vabadussõjaga midagi ühist ei ole! See oli lausa teadlik vassimine avalikkuse ees ja meie rahva ilmne tüssamine ja pügamine kõige lubamatumal kombel. Meie arukamad eesti invaliidid märkasid pea, et veneaja mehed ainult spekulatsioonidega nende vabadussõja aupaistega ümbritsetud nimega ja et nad viimaseile teatavas mõttes vaid lüpsilehmaks muutund, kelle nahal neil hää on liugu lasta ja seltskonda ninapidi vedada, et aga omi taskuisse kümned miljonid pista, mida rahvas ja riik hääs usus annetas arvates, et see raha läheb kõik meie kannatavaile Eesti vabariigi eestvõitlejaile, vabadussõja kangelasile — eesti vigastatud sõjamehile! Niisuguse ebaloomuliku seisukorraga ja inetu müstifikatsiooniga ei võinud eesti invaliidid leppida, ei või ka meie avalikkus sellega leppida. Kui veel meelde tuletada neid hiiglasuuri kuritarvitamisi

ja raiskamisi ja puudujääke Vig. Sõj. Ühingu eneses, millest ajakirjanduseski rohkesti kirjutatud, ja, lõpuks, seda kurba tõsiasja, et veneaja mehed ka „kõrget“ politikat toonud organisatsiooni, millel küll üldse ei tohiks parteipoliitilist värvi juures olla, et meie erakondliste lippude all on kandideeritud omavalitsuse valimisel ja parteilist kihutustööd selleks tehtud rahaga, mis oli määratud ainult invaliidide olukorra parandamiseks, siis oli selge, et põhjalik muutus on siin tarvilik ja üldine arusaamine löi vabadussõja aatelisemate invaliidide juures läbi, et nende õige koht, kui eesti invaliidide oma, pole vene invaliidide ja mitte-invaliidide hulgas, kes rippusid üksnes omahuviliselt mammona küljes, vaid et kõigi ülalootetud asjaolude sunnil on paratamatu täiesti iseseisvalt organiseeruda.

Murrangu aastaks sai 1927 a. Rühm teadlikumaid Eesti vabadussõja vigastatud sõjamehi lahkus ka vormiliselt Vig. Sõj. Ühingu nimekirjast, astus Tartus nõupidamiseks kokku ja asutas **Vabadussõja Invaliidide Koonduse**, mille liikmeiks viimseni on ainuüksi vabadussõjalased ja mis ainukeseks puhtvabadussõja ametlikkude vigastatud sõjameeste organisatsiooniks Eestis. Sedaviisi on saadud ainuüksi Tartu linnas ja maal oma lipu alla koondada juba sadadesse ulatuva liikmeskonna. Veneaegse Vig. Sõj. Ühingu poolt pandi küll kõik rattad käima noore rahvuslise organisatsiooni hävitamiseks mitte põrgates ühestki abinõust tagasi, küll tembeldati meie rahvuslikke invaliide kommunisteks, siis aga jälle „kruusaaku vedajaiks“, „jänesejahi pidajaiks“, küll kõigeks muuks, lihtsameelsemaid vabadussõja invaliide ähvardati Vene võimuvalitsuse tagasitulemisel liivaauguga, vähem iseteadlikke vabadussõja invaliide hoiatati Vabadussõja Invaliidide Koonduse liikmeiks astumast kõiksugu roosiliste lubaduste abil, ent Vabadussõja Invaliidide Koondus on end vaimustusega maksma pannud ja kolmeaastase tegutsemise järele on nüüd niikaugele jõutud, et eelseisva Iseseisvuse püha puhul kutsutakse esimest korda üleriigi 1. Ülemaaline Eesti vabadussõja vigastatud sõjameeste konverents Tartus kokku, kindel olles, et esitajaid ja üksik-invaliide kõigist eesti maanurgest rohkesti kokku voolab sõidukuludele vaatamata. Sellega loodavad vabadussõja invaliidid esmakordselt koonduda ühise lipu alla eestkätt ühise väerinna loomiseks veneaja invaliidide ja isehakand invaliidide vastu, et ometi kord piiri panna ülekohtusele seltskonnale ja vabadussõja invaliidide nõõrimisele, et meie riigi ja rahva raha saaks ka tõesti oma **eesti** vigastatud sõjameeste raske majandusliku olukorra parandamise pääle kulutatud, mitte aga **võõraste** parasiitide häälolu tõstmiseks ja, teiseks, et igakülgset teostada neid kõrgeid ütesandeid, mida iseseisvuse aeg Eesti vabadussõja invaliidide organisatsioonile esitab.

Siis loodetavasti kaovad ka need tragikoomilised nähted, mis kõrvalseisjatele otse uskumata kurioosumitena kõlavad. Näiteks, pöörasid eesti invaliidid ühe teatud omavalitsuse poole toetuse saamiseks eelarve korras — vastati: teile, vabadussõja invaliididele, raha anda ei ole, oleme juba määrand **teisile** invaliididele. . . (!) Vabadussõja Invaliidide Koonduse poole pööravad aga igapäev toetuspalvetega meie iseseisvuse võitluse puudustkannatavad vigastatud sõjamehed, Koondus on kohustatud neid aineliselt toetama, kuid tema ei saa neid toetada, sest raha on juba veneaja meeste kätte läinud! Meil loodi piiritusetseki kapital vabadussõja invaliidide laenu andmiseks, tegelikult laenu otsustajaks ja andjaks kujunes aga vabadussõja invaliidide organisatsiooni puudumisel Vig. Sõj. Ühing oma väga küsitava ja kireva koosseisuga. Ellukutsutud Vabadussõja Invaliidide Koondus pööras ministeeriumi poole palvega, et temale vähemalt samasugusedki õigused mainitud kapitali asjus antakse kui need veneaegselgi Vig. Sõj. Ühingu olemas — aga ei antud! Vastati väga iseloomustavalt: põhikirja muuta ei saa (!), teiste sõnadega — eesti rahvuslik Vabadussõja Invaliidide Koondus astugu veneaegsesse Vig. Sõj. Ühingu liikmeks, siis saate ka teie, vabadussõja invaliidid, vabadussõja invaliidide piiritusetseki kapitalist laenu! Vabadussõja Invaliidide Koondus pööras eesti vigastatud sõjamehile jõulupuu korraldamise mõttes toetuse saamiseks palvega Kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali komitee poole — kas arvate, et anti? Ei, juhiti veneaegse Vig. Sõj. Ühingu poole, neile määra-

sime rahalisi toetusi jõulupuude korraldamiseks (puha mitmekohaste nullidega summad!)— teie, Eesti vabadussõja invaliidid, paluge õige neilt! Üldse, väga kummaline asi on see Kindral Laidoneri nimeline invaliidide kapital! Eesti invaliidide jaoks on tema loodud, kuid vabadussõja invaliididele endile on tema komitee ja selle kapitali valitsemine seitsme luku taga peidus. Eesti invaliidi asemel istub sääl küll aga veneaja invaliid (!). Ainult umbkaudu kuuldu mõnikord, mis sääl ka tehakse ja otsustatakse, kuhu see ja teine summa läheb. Suured summad on aga läinud mainitud komitee korraldusse, kõik üle-riikliste igaaastaste invaliidide päevade sissetulekud jne. — neid on kümneid miljoneid! Kodanikud arvavad, et kapitali auliku nimetuse pärast juba peaks kõik see raha minema vabadussõja invaliidide hääks, aga kaugeltki mitte — ka veneaegsele Vig. Sõj. Ühingule määratakse mainitud komitee poolt hiiglasuuri summasid, meie aga nägime juba, et vabadussõja ametlikud invaliidid moodustavad Vig. Sõj. Ühingu veneaja invaliidide ja isehakand invaliidide kõrval kõige tagasihoidlikuma murdosa. Võime nimetada kogunisti ka niisuguseid juhtumeid, kus puudustkannatav eesti vabadussõja vigastatud sõjamees ühes perekonnaga ei saa ühtki senti toetust Kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali komiteelt, samal ajal määrab see aga õppetipendiumi ühele mitte-invaliidile, ka mitte mõnele töötaja perekonnaisale, vaid kellelegi preilikesele õppimiseks ülikoolis ainult see- pärast, et tema isa sai rahuajal surma! See on aga ainult miinimum, mis meil siinkohal mainitud kapitali asjas öelda on! Mis siis ime, kui ministeeriumi, riigivanema, omavalit- suste, mainitud komitee jne. summadega veneaegne Vig. Sõj. Ühing on omale asutand mitmeis linnus kõiksugu paralleelseid õppetöökodasid, küll mitmeid kingsepatöö-, päeva- pilditöö-, puu- ja viisatööstusi, mehaanika-ortopeedia-, rätsepatöö-, kotitööstusi ühes arvuka hulga tarvilikkude äriruumidega kõige paremais linnaosis, kogunisti avand omale tööstuskooli kõrvklassi(!), raamatukogusid, autokursusi, küll mitmeid ühiselumaju, varjupaiku linnus ja mõisais, invaliidide kodusid suure hulga voodidega, küll omandand maatükke istan- dusiks, trükib raamatuid, peab kalliüürilisi kortereid „staabimeeste“ asjaajamiseks, isegi ostnud omale Tallinnas mitmekordse luksusmaja, maksab juhatuste ja keskjuhatuse liik- meile ja arvurikkale ametnikkude personalile häid palkasid! See maksab kõik kümned- kümneid miljoneid riigi ja rahva raha! Meie eesti Vabadussõja Invaliidide Koondusel pole aga rahapuudusel meie iseseisvuse võitluse vigastatud sõjameeste jaoks pidada ühtki ettevõtet, ühiselumaja, raamatukogu, palgalist ametnikku ega üüriruumi kantselei jaoks, ei midagi, ei maksa ka palka oma juhatuse liikmeile jne. jne.! Aga võiks veel huvitavamalt jutustada. Ühe teatud omavalitsuse juhi poolt öeldi eesti vigastatud sõjamehile: tänage Jumalat, et olemas veneaja invaliidid, nende pärast saategi teie, vabadussõja invaliidid, omi veeringuid!.. (sic!) Muuseas on need veneaja mehed ajajooksul häid sidemeid loonud ajakirjandusega, olid nad ju ükski platsil enne kui loodi eesti invaliidide organisat- sioon. Nende kirjutised, tihtipäälle vassivad ja veneaja ning vabadussõja invaliidide tõelist olu varjavad, olid alati teretunud, kuna eesti invaliidide poolt antud kirjutised kas läksid paberikorvi või ilmusid moonutatult. Toome ühe kujuka schlager-näite. Veneaja invaliidid toimetasid möödunud aastal jüriöö mälestuspäeva puhul rahalise korjanduse kahe päeva jooksul. Nad avaldasid sellekohase eelkirjutise ja avalikult nimetasid end „viimasteks jüriöö kangelasteks, kes meile kaua igatsetud vabaduse võitsid“(!), olgugi et neil vene- aegseil sõdade- ja rahuaja invaliididel ja mitte-invaliididel midagi ühist ei olnud Eesti vaba- dussõjaga ega „viimaste jüriöö kangelastega“ ega võinud nad sellepärast ka mingit vabadust meile kätte võita! Kaugemale ei võinud vist ükski häbematus minna, see oli inetum vassimine avalikkuse ees meie hääusulise seltskonna nõõrimiseks, millepärast Vabadussõja Invaliidide Koondus saatis kõnesolevale ajalehele õienduse ühes teada- andega, et temal mainitud korjandusega midagi ühist ei ole — viimane osa trükiti ära, õiendavat osa mitte, seletati: ah, see on ju ainult nende (Vig. Sõj. Üh. Tartu osakonna) reklaamvõte, ei maksa õiendada! Omas tagasihoidlikkuses avaldasid meie vabadussõja

invaliidid alles rahu 10. aastapäeval palvet selle tähtsa sündmuse puhul ka neid, riigi ja rahva eest sõjasvigastatud, meeles pidada ja määrata viletsamaile väikestki toetust riigivanema erisummadest — neile öeldi kõige pisemgi toetus ära...! Mujale on aga neist summadest toetuseks jätkund... iseenesest mõista ka veneaegsele Vig. Sõj. Ühingule! Krooni kõigele lisab aga vist meie lugupeetud teedeministeerium. Eelseisva 1. Ülemaalise Eesti vabadussõja vigastatud sõjameeste konverentsi puhul palusid vabadussõja invaliidid kehvemaile konverentsile sõitjale priisõitu või hinnaalandust raudteel. Vastus kuulus meie vabariigi arenemisloo haruldasemate dokumentide arhiivi: ministeerium annab soodustused sõiduhinna alanduse näol vaid veneaegse Vig. Sõj. Ühingu keskjuhatuse poolt korraldatavatele kongressidele, nende päralt olgu see monopol, neid soodustusi anda aga ka teile, Eesti vabadussõja invaliidele, ei pea ministeerium soovitavaks! Samal ajal sünnib aga Vig. Sõj. Ühinguga endaga üsna eriskummalisi läbielamusi: juba hulk aastaid tagasi pühitses see veneaegne organisatsioon oma 10. aastapäeva oma sünnilinnas Tallinnas, Vene riigi sünnilapsele jagati tol korral ohtrasti ainelisi ja rahalisi kingitusi — nüüd pühitseb aga Ühing jällegi oma 10. aastapäeva(!) reklameerides sedapuhku juba Tartut(!) oma sünnilinnaks, muidugi sajab jällegi rohkesti andeid igavesti 10-aastasele fenomenile! — Kõik eeltoodud on aga ainult väiksem väljavõte kogu kurioosumite seeriast, mis avalikkusele näitama peaks, kuidas on meie vabadussõja vigastatud sõjamehi seni koheldud ja kuidas veneaja mehed nende kulul on riigi ja rahva rahakraanid omi taskuisse juhtind eesti invaliidele nende raskete elutingimuste kergendamiseks ainult pisikest ülejääki jättes. Sellele tahavad Eesti vabadussõja vigastatud sõjamehed nüüd otsustavalt vastu astuda ja niisuguseid mädapaiseid meie avalikust elust kaotada!

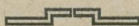
Laseme natuke ka ametlikul statistikal rääkida. Kuna Vabadussõja Invaliidide Koonduse asukoht on Tartus ja mujalt täpsate teadete hankimine raskendatud, siis piirdume siinkohal vaid Tartu linna- ja maavalitsuse andmetega, mille järele elab Tartus 60 vabadussõja invaliidi ümber ja Tartumaal 120 ümber, kokku umbes 180 vabadussõja invaliidi. Neist on tänasel kuupäeval 120 Vabadussõja Invaliidide Koonduse liikmed, 30 ümber organiseerumatuid ja Vig. Sõj. Üh. Tartu osakonna liikmeid umdes 30 ümber. Seejuures ei pea aga unustama, et kõigist Vig. Sõj. Ühingu osakonnist on Tartu osakond kõige aktiivsem ja hingede püüdmisses kõige janulisem olnud, aga ühtlasi olgu tähendatud — ka kõige võimuahnitsemam ja venemaigulisem, nii et mullu neil Tallinna mehiga katastroofiline lõhe kongressil tekkis, mispärast nad Tallinnas asuvast keskjuhatusest täiesti välja jäid ja kättemaksuhimus nüüd uut iseseisvat Lõuna-Eesti Vig. Sõj. Ühingu plaanitsevad! Oma umbes 30 kohaliku vabadussõja invaliidi juures reklameerib Vig. Sõj. Üh. Tartu osakond aga igalpool oma liikmete arvu 1286 pääle (!) — rahustame oma nooremat generatsiooni: nii „verine“ meie vabadussõda küll ei olnud!

Vabadussõja Invaliidide Koonduse juhatus loodab, et nende ülevaatlikkude ridadega, mitte aga veel taktitundest kõike paljastavat materjali ära kasutades, on tema suutnud meie avalikkusele aru anda, kuhu on need miljonite hulgad seni läinud, mis pidid kõik meie Eesti vabadussõja vigastatud sõjameeste ainelise käekäigu parandamiseks minema.

Meie peame vabanema sellest veneaja parasiitide massist, kes pugend Eesti vabadussõja invaliidide vähearulise minoriteedi varju, et neid ja meie rahvast salaja ja ülekohtuselt eksploateerida!!

Veebruaril, 1930.

**Vabadussõja Invaliidide Koonduse
Juhatus.**

1917. 10. 30.